

4. Волонтерська діяльність та її правовий статус. Безоплатна правова допомога. 12.02.2021. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/volonterska-diyalnist-ta-yiyi-pravovuj-status/#:~:text=>

5. Правовий статус волонтера в Україні / Pravo, Видавництво «Юридична практика», 25.03.2022. URL: <https://pravo.ua/pravovyistatus-volontera-v-ukraini-roiasniuiie-iuryst-everlegal/>

6. Стрельченко О.Г., Бухтіярова І.Г., Бухтіяров О.А. Доктринальна характеристика суб'єктів публічної адміністрації: сучасний вимір у рамках європеїзації суспільства. Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»). 2022. Випуск 2 (35). С. 22-26. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-6473.2022-2.4>

7. «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, зібраної волонтерами» Закон України від 16.11.2022. Голлс України. 2022. № 251.

*Пуш Сергій Михайлович,
аспірант кафедри права Приватного вищого
навчального закладу «Європейський університет»*

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СВИДКІВ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗНИКНЕННЯ

Починаючи з 2014 року росія, її війська і прибічники вчинюють численні найтяжчі міжнародні злочини на території України, зокрема, свавільні затримання й насильницькі зникнення, катування та жорстоке поводження, а також про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом [1, с. 8]. Зазначені події, а також повномасштабна збройна агресія, яка розпочалася в Україні 24 лютого 2022 року, зумовила зміну парадигми кримінально-правового реагування держави на вчинення, серед іншого, кримінальних правопорушень проти волі особи. Вказане торкнулося й такого протиправного явища, як насильницьке зникнення людини, що досягло свого піку за сучасних подій.

У таких кримінальних провадженнях свідки відіграють ключову роль, а їхні свідчення допомагають встановити обставини насильницьких зникнень. Ось чому важливо забезпечувати безпечне середовище, у якому свідки могли би давати свідчення без погроз та не переживаючи за своє життя [2].

Незважаючи на те, що викрадення зазвичай вчинюються у присутності очевидців, встановити їх вдається не в усіх випадках. Це обумовлено тим, що викрадачі прагнуть звести до мінімуму небезпеку появи очевидців (намагаються вчиняти викрадення в малолюдних місцях, здійснюють його швидко, використовують «маскування поведінки»). В таких випадках насамперед встановлюють: очевидців кримінального правопорушення; осіб, яких незадовго до вчинення кримінального правопорушення бачили поруч з місцем події або компанії зниклого; знайомих потерпілого і (або) злочинця (близьких родичів та

членів сім'ї, друзів, співмешканців), обізнаних про його спосіб життя, розпорядок дня, наміри, зв'язки, конфлікти та проблеми; сусідів потерпілого; осіб, які бачили потерпілого незадовго до зникнення та можуть пояснити окремі обставини його поведінки; осіб, які були присутні при передачі викупу; очевидців, які спостерігали обставини звільнення викраденого; працівників правоохоронних органів. Практиці відомі численні випадки відмови свідків від дачі показань або ухилення від здійснення процесуальних дій, зміни раніше даних показань (що часто буває вирішальним при дотриманні засади безпосередності дослідження доказів), дачі неповних або недостатньо чітких показань, побоюючись реальної чи потенційної загрози застосування до них, їх родичів та членів сімей насильства, залякування, психічного примусу чи інших форм протиправного впливу. Специфіка вчинення кримінальних правопорушень цієї категорії дозволяє виділити такі категорії свідків: сусіди, родичі знайомого; особи, яким пред'являлися вимоги про виплату викупу за звільнення викраденого; очевидці спостереження за жертвою, яке здійснювалося викрадачами перед її викраденням; очевидці захоплення потерпілого; очевидці насильницького утримання викраденої особи.

Свідок як суб'єкт кримінального процесу є особою з особливим процесуальним статусом, яка надає неупереджені, достовірні докази у кримінальному провадженні. Такі показання свідка є джерелом доказів, на яке суд вправі спиратися в обґрунтуванні свого рішення в кримінальному провадженні. Відповідно до ст. 66 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) кожен свідок має право: знати у зв'язку з чим і в якому кримінальному процесі він допитується; на залучення під час дачі показань та участі у проведенні інших судових дій адвоката з правової допомоги; відмовитися давати свідчення про себе, близьких родичів та членів його сім'ї, які можуть бути підставою для підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину його, близьких родичів або членів його сім'ї; свідчити рідною або іншою мовою або ж користуватися допомогою перекладача; на відшкодування витрат, пов'язаних із викликом для надання свідчень; прочитати протокол допиту та подати заяву на зміни, доповнення та коментарі до цього протоколу, а також робити такі доповнення та коментарі особисто; подати заяву на забезпечення захисту чи безпеки у випадках, передбачених законом. Але свідок зобов'язаний: прийти за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду; дати свідчення під час досудового слідства та судового розгляду, дати правдиві свідчення; не розголошувати без дозволу слідчого, прокурора процесуальної інформації, безпосередньо пов'язаної з сутністю кримінального провадження та процесуальними діями, які здійснюються (здійснюватимуться) в процесі провадження та які стали відомими свідку у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків [3].

Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначає категорії осіб, яким надається гарантія безпеки під час кримінального судочинства. Такими, зокрема, є: особа, яка повідомила про кримінальне правопорушення правоохоронним органом або іншою формою, брала участь або сприяла виявленню, запобіганню, припиненню

або виявленню злочинів; потерпілий та його представник у кримінальному процесі, підозрюваний, відповідач, захисники та законні представники; цивільний позивач, цивільний відповідач та їхні представники у провадженні про відшкодування шкоди, заподіяної злочином; представник юридичної особи, стосовно якої проводиться провадження; працівники органів пробації; свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, члени сім'ї та близькі родичі вищезазначених осіб. Отже, відповідно до чинного законодавства України свідок (так само, як і члени його сім'ї) є повноправною особою, якій повинне бути забезпечене право на захист [4; 5]. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) доповнює та розширює систему заходів безпеки, передбачає інші процесуальні можливості для захисту учасників кримінального провадження від протиправного впливу. Положення, які стосуються заходів безпеки в кримінальному провадженні, передбачено в нормах, які містяться в главах 1, 2, 3, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 43 КПК [3]. Важливішою гарантією забезпечення безпеки учасників кримінального провадження є передбачена в Кримінальному кодексі України (далі – КК) відповідальність за невжиття заходів безпеки щодо осіб, узятих під захист (ст. 380 КК), розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381 КК), перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК) [6].

На жаль, вимоги до обсягу наукових праць такого виду не дають можливості повністю дослідити гарантії забезпечення безпеки свідків у кримінальних провадженнях про насильницькі зникнення, визначити особливості їх застосування залежно від конкретної слідчої ситуації, що спонукає до продовження наукового пошуку з означених питань.

Список використаних джерел

1. Організаційно-правові засади діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: монографія / В.Г. Дрозд, А.В. Пономаренко, С.Є. Абламський та ін. Херсон: Гельветика, 2020. 352 с.

2. Як забезпечувати кращий захист свідків в рамках судових процесів. url^
URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/witness-protection-how-to-protect-them-more-in-the-prosecution-process/>

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

4. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/378212#Text>.

5. Бояров В.І. (1999). Про деякі проблеми захисту окремих учасників кримінального судочинства. *Вісник Верховного Суду України*. № 5. С. 35–37.

6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.